

Декларація про расу та расові заборони

Прийнята Генеральною конференцією ООН з питань освіти, науки та культури на її двадцятій сесії 27 листопада 1978 року

Преамбула

Генеральна конференція Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури, що зібралася в Парижі на свою двадцятку сесію з 24 жовтня по 28 листопада 1978 р.,

нагадуючи, що у преамбулі до Статуту ЮНЕСКО, прийнятому 16 листопада 1945 р., говориться, що «жахлива світова війна, що тільки-но закінчилася, стала можливою внаслідок відмови від демократичних принципів поваги гідності людської особистості, рівноправності і взаємної поваги людей, а також внаслідок насадження невігластва та заборонів доктрини нерівності людей і рас» і, що, «згідно зі статтею 1 згаданого Статуту, ЮНЕСКО ставить собі за мету сприяти зміцненню миру та безпеки шляхом розширення співпраці народів у галузі освіти, науки та культури в інтересах забезпечення загальної поваги, справедливості, законності та прав людини, а також основних свобод, проголошених у Статуті Організації Об'єднаних Націй, для всіх народів без різниці раси, статі, мови або релігії»,

визнаючи, що більше трьох десятиліть після заснування ЮНЕСКО ці принципи як і актуальні, як й у період, що вони були записані у її Статуті,

усвідомлюючи, що в процесі деколонізації та інших історичних змін більшість у минулому залежних народів знову набула свого суверенітету, внаслідок чого міжнародне співтовариство перетворилося на єдине ціле, універсальне у своєму різноманітті, і відкрилися нові можливості для ліквідації лих расизму та припинення його мерзенних проявів у всіх сферах соціального та політичного життя в національному та міжнародному масштабі,

будучи переконаною в тому, що органічна єдність людства і, отже, основна рівність всіх людей і народів, що виявляється у найвищих поняттях філософії, моралі та релігії, відображає ідеал, якого в даний час прагне етика і наука,

будучи переконаною в тому, що всі народи і всі групи людей, яким би не був їх склад чи етнічне походження, роблять свій самобутній внесок у розквіт цивілізацій і культур, які, у своєму плюралізмі та завдяки своєму взаємопроникненню, становлять загальне надбання людства,

підтверджуючи свою прихильність до принципів, проголошених у Статуті Організації Об'єднаних Націй та у Загальній декларації прав людини, а також свою рішучість сприяти здійсненню міжнародних пактів про права людини, а також Декларації про встановлення нового міжнародного економічного порядку.

сповнена рішучості сприяти також проведенню в життя міжнародної Декларації та Конвенції Організації Об'єднаних Націй щодо ліквідації всіх форм расової дискримінації,

беручи до уваги Міжнародну конвенцію про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, Міжнародну конвенцію про припинення злочину апартеїду та покарання за нього, Конвенцію про непридатність терміну давності до військових злочинів та злочинів проти людства,

нагадуючи також міжнародні акти, вже прийняті ЮНЕСКО, і, зокрема, Конвенцію та Рекомендацію про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти, Рекомендацію про становище вчителів, Декларацію принципів міжнародного культурного співробітництва, Рекомендацію про виховання у душі міжнародного взаєморозуміння, співробітництва та миру та виховання у душі поваги до прав людини та основних свобод, Рекомендацію про статус науково-дослідних працівників та Рекомендацію про участь народних мас у культурному житті та їх внесок у розвиток культури,

враховуючи чотири заяви з расового питання, прийняті нарадами експертів, які скликалися ЮНЕСКО,

знову підтверджуючи своє прагнення енергійним та конструктивним чином взяти участь у здійсненні програми Десятиліття боротьби з расизмом та расовою дискримінацією, проголошеного Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй на своїй двадцять восьмій сесії,

відзначаючи з глибоким занепокоєнням, що расизм, расова дискримінація, колоніалізм і апартеїд все ще лютують у світі, приймаючи все нові й нові форми, що виражається як у збереженні в силі законодавчих положень та практики урядового та адміністративного апарату, не сумісних із принципами поваги до прав людини, і у незмінності політичних і соціальних структур, відносин і позицій, відзначених печаткою несправедливості та зневаги до людської особистості та породжують ізоляцію, приниження та експлуатацію або примусову асиміляцію членів груп, які перебувають у менш сприятливому становищі,

висловлюючи своє обурення подібними зазіханнями на людську гідність, *шкодуючи* про ті бар'єри, які вони зводять на шляху до взаємного розуміння між народами, і *висловлюючи тривогу* у зв'язку з загрозою, яку вони створюють для загального миру та міжнародної безпеки,

приймає та урочисто проголошує цю Декларацію про расу та расові забобони:

Стаття 1

1. Всі люди належать до одного і того ж виду і мають загальне походження.
2. Усі люди та групи людей мають право відрізнитися один від одного, розглядати себе як таких та вважатися такими. Однак різноманіття форм життя і право на відмінність за жодних обставин не можуть бути приводом для расових забобонів; ні юридично, ні фактично вони не можуть служити виправданням будь-якої дискримінаційної практики або підставою політики апартеїду, що представляє собою крайню форму расизму.
3. Ідентичність походження аж ніяк не зачіпає можливості для людей вести різний спосіб життя; вона також не виключає ні існування відмінностей, що ґрунтуються на різноманітності культур, середовища та історії, ні права на збереження культурної самобутності.
4. Усі народи світу мають рівні здібності, що дозволяють їм досягти найвищого рівня інтелектуального, технічного, соціального, економічного, культурного та політичного розвитку.
5. Відмінності у досягненнях різних народів пояснюються виключно географічними, історичними, політичними, економічними, соціальними та культурними чинниками. Ці відмінності в жодному разі не можуть бути приводом для встановлення будь-якої ієрархічної класифікації націй і народів.

Стаття 2

1. Будь-яка теорія, що приписує перевагу або неповноцінність окремим расовим чи етнічним групам, яка давала б право одним людям панувати над іншими або відкидати інших, нібито нижчих по відношенню до них, або що ґрунтує судження про оцінку на расових відмінностях, науково неспроможна та суперечить моральним і етичним принципам людства.

2. Расизм включає в себе расистську ідеологію, установки, засновані на расових забобонах, дискримінаційну поведінку, структурну організацію та інституціоналізовану практику, що призводять до расової нерівності, а також порочну ідею про те, що дискримінаційні відносини між групами виправдані з моральної та наукової точок зору; він проявляється у дискримінаційних законодавчих чи нормативних положеннях та у дискримінаційній практиці, а також в антисоціальних поглядах та актах; він перешкоджає розвитку своїх жертв, розбещує тих, хто насаджує його на практиці, внутрішньо роз'єднує нації, створює перешкоди на шляху міжнародного співробітництва та нагнітає політичну напруженість у відносинах між народами; він суперечить основним принципам міжнародного права і, отже, створює серйозну загрозу міжнародному миру та безпеці.

3. Расові забобони, історично пов'язані з нерівністю у владі, що посилюються через економічні та соціальні відмінності між людьми та групами людей і навіть сьогодні покликані виправдати таку нерівність, абсолютно не виправдані.

Стаття 3

Будь-яка відмінність, виняток, обмеження чи перевага, заснована на ознаках раси, кольору шкіри, етнічного чи національного походження чи релігійної нетерпимості, що виходить з расистських поглядів, що порушує або ставить під загрозу суверенну рівність держав та право народів на самовизначення або яка є довільним чи дискримінаційним чином обмежує право на всебічний розвиток будь-якої людини або групи людей, яка передбачає абсолютно рівну доступ до засобів прогресу та повного розквіту особистості та колективу в атмосфері поваги до цінностей, а також національної та світової культури, несумісний з вимогами справедливого міжнародного порядку, що гарантує повагу прав людини.

Стаття 4

1. Будь-яка перешкода, що ускладнює вільний розквіт особистості та вільну комунікацію між людьми, заснована на расових чи етнічних поглядах, суперечить принципу рівності у гідності та правах; воно є неприпустимим.

2. Одним із найсерйозніших порушень цих принципів є апартеїд, який, як і геноцид, є злочином проти людства і є серйозною загрозою міжнародному миру та безпеці.

3. Інші форми політики та практики сегрегації та расової дискримінації є злочином проти совісті та гідності людства і можуть викликати політичну напруженість та створити серйозну загрозу міжнародному миру та безпеці.

Стаття 5

1. Культура, яка є творінням всіх людей і загальним надбанням людства, і освіта, у найширшому значенні цього слова, надають чоловікам і жінкам все більш ефективні засоби адаптації, що дозволяють їм не тільки стверджувати, що вони народжуються рівними в гідності та правах, але також визнавати, що вони повинні поважати право всіх груп людей на культурну самобутність і на розвиток свого власного культурного життя національних та міжнародних рамках, при цьому мається на увазі, що кожна група сама вільно вирішує

питання про збереження та, у разі потреби, про адаптацію або збагачення цінностей, які вона вважає основоположними для її самобутності.

2. Держава відповідно до своїх конституційних принципів і процедур, а також усі компетентні органи та всі освітяни несуть відповідальність за те, щоб ресурси в галузі освіти всіх країн використовувалися для боротьби з расизмом, зокрема домагаючись того, щоб у програмах та підручниках відводилося місце науковим та етичним поняттям про єдність та відмінності людей і не допускалося проведення відмінностей, що принижують гідність якогось народу; забезпечуючи підготовку викладацького складу з цією метою, надаючи ресурси шкільної системи у розпорядження всіх груп населення без обмеження чи расової дискримінації та вживаючи заходів, здатних усунути обмеження, від яких страждають окремі расові чи етнічні групи як щодо рівня освіти, так і щодо рівня життя, і особливо у тому, щоб уникнути перенесення цих обмежень на дітей.

3. Засоби масової інформації та ті, хто контролює або обслуговує їх, а також будь-яку групу, створену всередині національних суспільств, покликані — враховуючи належним чином принципи, проголошені у Загальній декларації прав людини, і зокрема принцип свободи вираження, — розвивати взаєморозуміння, толерантність та дружбу між окремими людьми та групами людей та сприяти ліквідації расизму, расової дискримінації та расових забобонів, зокрема, уникаючи подання стереотипних, фрагментарних, односторонніх або введених в оману уявлень про окремих людей і різних груп людей. Засоби масової інформації повинні, отже, бути сприйнятливі до ідеям окремих людей та груп людей, які полегшують цю комунікацію.

Стаття 6

1. Держава насамперед несе відповідальність за здійснення всіма людьми та всіма групами людей прав людини та основних свобод на основі повної рівності у гідності та правах.

2. У межах своєї компетенції та відповідно до своїх конституційних положень держава вживає всіх належних заходів, включаючи законодавчі, особливо в галузі освіти, культури та інформації, з метою запобігання, заборони та ліквідації расизму, расової пропаганди, расової сегрегації та апартеїду, та сприяє поширенню знань та результатів відповідних досліджень у галузі природничих та соціальних наук з причин, що породжують расові забобони і расистські погляди, і попередження їх, враховуючи належним чином принципи, викладені у Загальній Декларації правами людини й у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права.

3. Якщо законодавчі заходи, що забороняють расову дискримінацію, не будуть достатні, державі слід доповнити їх адміністративним механізмом з систематичного розслідування випадків расової дискримінації, широкою системою юридичних засобів боротьби проти актів расової дискримінації, великомасштабними освітніми та дослідницькими програмами, проти расових забобонів та расової дискримінації, а також програмами позитивних заходів політичного, соціального, освітнього та культурного характеру, здатних сприяти досягненню справжньої взаємоповаги між групами людей. За відповідних обставин повинні проводитися спеціальні програми для сприяння поліпшенню становища груп, що перебувають у несприятливих умовах, і, коли йдеться про національні групи, для їхньої ефективної участі у процесі прийняття рішень у співтоваристві.

Стаття 7

Поряд із політичними, економічними та соціальними заходами, право є одним із засобів забезпечення рівності особистості в гідності та правах та припинення будь-якої пропаганди, організації та практики, що ґрунтуються на ідеях чи теоріях так званої переваги расових чи етнічних груп або які намагаються виправдати чи заохочувати расову ненависть і

дискримінацію в будь-якій формі. Державам слід вживати відповідних юридичних заходів та забезпечувати їх здійснення та здійснення через всі свої служби з належним урахуванням принципів, викладених у Загальній декларації прав людини. Ці юридичні заходи повинні вписуватися в політичні, економічні та соціальні рамки, здатні сприяти їхньому здійсненню. Фізичні та юридичні особи, громадські чи приватні організації повинні слідувати їм і всіляко сприяти тому, щоб вони були зрозумілі та проводилися в життя належним чином.

Стаття 8

1. Маючи право на те, щоб у міжнародному та національному плані був забезпечений такий економічний, соціальний, культурний та правовий порядок, який дозволить кожній людині розкрити свої здібності на основі повної рівності прав та можливостей, кожна людина має відповідні обов'язки щодо себе подібних, до суспільства, в якому він живе, і до міжнародного співтовариства. боротьбі проти расизму і расових забобонів і сприяти всіма засобами, які він має, ліквідації всіх форм расової дискримінації.

2. У плані расових забобонів, расистської поведінки та практики фахівці в галузі природничих наук, соціальних наук та культурних досліджень, а також наукові організації та асоціації покликані проводити об'єктивні дослідження на широкій міждисциплінарній основі; всі держави мають заохочувати їх у цьому.

3. Цим спеціалістам слід, зокрема, стежити, використовуючи всі наявні в їх розпорядженні засоби, щоб їх праці не стали об'єктом фальсифікованого тлумачення, і допомагати населенню зрозуміти висновки, що з них випливають.

Стаття 9

1. Принцип рівності в гідності та правах всіх людей та всіх народів, незалежно від раси, кольору шкіри та походження, є загальноприйнятим принципом, визнаним у міжнародному праві. Отже, будь-яка форма расової дискримінації, що проводиться державою, є порушенням міжнародного права, яке тягне за собою міжнародну відповідальність держави.

2. Особливі заходи повинні вживатися з метою забезпечення рівності у гідності та правах окремих осіб та груп людей скрізь, де це необхідно, не допускаючи того, щоб ці заходи вживали характеру, який міг би здаватися дискримінаційним у расовому відношенні. У зв'язку з цим особливу увагу слід приділяти расовим чи етнічним групам, які перебувають у несприятливих соціальних чи економічних умовах, щоб забезпечити їм на основі повної рівності, без дискримінації та обмежень захист шляхом прийняття законів та постанов, а також користування існуючими соціальними благами, зокрема щодо житла, забезпечення роботою та охороною здоров'я, поважати самобутність їхньої культури та їх цінностей, сприяти, зокрема за допомогою освіти, їхньому соціальному та професійному прогресу.

3. Групи населення іноземного походження, зокрема робітники-мігранти та їхні сім'ї, що сприяють розвитку приймаючої країни, повинні користуватися відповідними заходами, призначеними для забезпечення безпеки, поваги до їхньої гідності та їх культурних цінностей, для полегшення їх адаптації до приймаючого середовища та сприяння професійному зростанню. з урахуванням подальшого повернення на батьківщину та внесення вкладу до неї розвиток; слід сприяти наданню можливості дітям мігрантів навчатися рідної мови.

4. Незбалансованість, що існує у міжнародних економічних відносинах, сприяє загостренню расизму та расових забобонів; отже, всім державам слід прагнути зробити свій внесок у розбудову міжнародної економіки на більш справедливій основі.

Стаття 10

Міжнародні, універсальні чи регіональні урядові та неурядові організації покликані співпрацювати та допомагати в рамках своєї компетенції та своїх можливостей повному та загальному здійсненню принципів, проголошених у цій Декларації, сприяючи таким чином законній боротьбі всіх людей, народжених рівними у гідності та правах, проти тиранії, расової сегрегації, апартеїду та геноциду, щоб усі народи світу були назавжди звільнені від цих лих.

Джерело: Резолюція 3/1.1/2 Генеральної конференції ЮНЕСКО від 27 листопада 1978 року